

SEPA – standardiserte løsninger for betalings-tjenester i Europa

Harald Haare, spesialrådgiver, Avdeling for betalingssystemer i Norges Bank¹

28. januar i år ble den første felleseuropeiske girotjenesten for kundebetalinger tatt i bruk. Dermed nådde man en viktig milepæl i det største IT-relaterte bankprosjekt som sannsynligvis noen gang er iverksatt. I størrelse kan det sammenlignes med innføringen av euro. I løpet av et par år vil det komme ytterligere betalingstjenester, og det vil være mulig å sende og motta betalinger i euro på en standardisert måte i de fleste land i Europa. Det vil ikke lenger ha noen betydning om betalingen skjer innenfor et enkelt land eller over landegrensene.

Det vil være en stor utfordring å få en rask overgang til de nye løsningene, slik at kostnadsbesparelser og effektivitetsgevinster kan oppnås. For å få til det må brukerne tilbys løsninger som oppfattes som minst like gode som dagens ordninger. På noe sikt vil de rent nasjonale betalingsløsningene forsvinne i eurolandene. Over tid vil dette få betydning også for land som ikke benytter euro som valuta.

Bakgrunnen for SEPA (Single Euro Payments Area)

Betalingsystemene i Europa har vært basert på nasjonale løsninger for den opprinnelige nasjonale pengeenheten. Hvert land har hatt sin egen infrastruktur, egne tjenester og egne lover som har regulert betalingsformidlingen.

For EU har det i lang tid vært et mål å integrere de finansielle markedene og betalingsformidlingen. Utgangspunktet var opprettelsen av en økonomisk og monetær union (ØMU) ved *Maastricht-avtalen* (*The Maastricht Treaty*). Avtalen trådte i kraft 1. november 1993. En egen protokoll i denne avtalen la blant annet grunnlaget for innføring av euro som felles valuta i 1999 og felles sedler og mynt i 2002. Dermed fikk de landene i EU som tok i bruk euro, et felles betalingsområde for kontante betalingsmidler. Fortsatt var imidlertid overføringer mellom konti i ulike land både dyrt og tidkrevende.

I 1999 lanserte EU *Aksjonsplanen for finansielle tjenester* (*Financial Services Action Plan*). Planen var et rammeverk for utvikling av et enhetlig marked for finansielle tjenester. På toppmøtet i Lisboa året etter kom *Lisboa-planen* (*The Lisbon Agenda*). Den trakk opp målsettinger for en rekke ulike satsningsområder i EU, blant annet for arbeidet med å effektivisere de finansielle markedene.

Denne artikkelen omhandler en del av dette feltet: den nye strukturen for kontobaserte kundebetalinger i euro og de betalingsinstrumentene som der skal tas i bruk. Strukturen kalles *Single Euro Payments Area* (*SEPA*). SEPA består dels av en teknisk infrastruktur, dels av betalingsstandarder og et sett betalingstjenester.²

Samfunnets kostnader til betalingsformidling blir generelt anslått å være i størrelsesorden 1–3 prosent av brutto nasjonalprodukt. Det finnes flere beregninger som viser hva EU-området ville spare på å effektivisere sine betalingssystemer. I en tale som kommisjonær for det indre marked, Charlie Mc Crevy, holdt i forbindelse med lanseringen av SEPA i januar 2008 anslo han at gevinstene med SEPA kan beløpe seg til inntil 123 milliarder euro i de kommende 6 årene.³ Hvis det innføres elektronisk fakturering (e-faktura), vil en kunne få en ytterligere besparelse på inntil 238 milliarder euro.

SEPA omfatter både de 15 medlemslandene i EU som har tatt i bruk euro, og de 12 EU-landene som fortsatt har egen valuta. I tillegg omfattes Island, Liechtenstein og Norge samt Sveits og en del mindre områder som har tilknytning til et av EU-landene (for eksempel Åland, Gibraltar, Madeira, Azorene og Kanariøyene).

Aktørene i SEPA-arbeidet

Det har vært en lang og til dels krevende prosess fram mot løsningene slik de nå fremstår. Av konkurranse- og kostnadmessige årsaker tok bankene innledningsvis ikke selv noe initiativ til å utvikle felleseuropeiske betalingsløsninger. Dette førte til at EU valgte å lovregulere prisene på grensekryssende eurobetalinger. I 2001 ble direktiv 2560/2001 vedtatt. Direktivet fastsetter at eurooverføringer mellom land innen EØS-området skal ha samme pris som en tilsvarende innenlandsk overføring.⁴ Ved implementeringen av direktivet ble det gitt uttrykk for at EU ikke var fremmed for å regulere også andre sider ved betalingsformidlingen. Dette bidro til at europeisk banknæring så fordelen ved å engasjere seg mer aktivt i utviklingen av de fremtidige betalings-

¹ Takk for nyttige innspill og bidrag fra følgende kollegaer: Casper Christophersen, Asbjørn Enge, Steinar Guribe, Kåre Hagelund og Inger-Johanne Sletner. Takk også til Jan Digranes og Dag-Inge Flatraaker.

² I «Roadmap 2004–2010» (2005) definerer European Payments Council SEPA på følgende måte: «SEPA will be the area where citizens, companies and other economic actors will be able to make and receive payments in euro, within Europe, whether between or within national boundaries under the same basic conditions, rights and obligations, regardless of their location.»

³ Tallene er hentet fra en studie utført av Cap Gemini Consulting på oppdrag av Kommissjonen. Studien («SEPA: potential benefits at stake», høsten 2007) ser på fire ulike scenarier for utviklingen av SEPA. Tallene som Mc Crevy refererer til, er hentet fra det mest optimistiske scenarioet. Studien kommer ellers til at kundene vil komme positivt ut i alle de fire scenarioene. Cap Gemini understreker usikkerheten i beregningene.

⁴ Direktivet er nå til vurdering i EU i lys av erfaringene som er gjort og at SEPA er lansert.

løsningene i Europa og etablerte *European Payments Council (EPC)*⁵. EPC har ansvaret for å utvikle SEPA-produktene og har utarbeidet spesifikasjoner, standarder og regelverk. Norsk banknæring er representert i styrende organer og i arbeidsgrupper oppnevnt av EPC.

Mens de overordnede beslutningene om SEPA har vært tatt i EPC, vil den systemmessige implementeringen av de nye instrumentene utføres av banker, bankgrupperinger og avregningsentraler i de enkelte land. Dette er naturlig fordi landene har forskjellig utgangspunkt.

Den europeiske sentralbanken og sentralbankene i eurolandene har vært blant pådriverne i SEPA-arbeidet. De har fulgt opp innspillene fra næringen og blant annet kommet med forslag til temaer som burde vurderes nærmere.⁶ De har også selv utarbeidet et rammeverk for behandling av kontanter. De nasjonale sentralbankene vil også bidra ved å følge opp at de nasjonale planene for implementeringen av SEPA blir fulgt.

EU-kommisjonen har støttet banknæringens arbeid med etableringen av SEPA og har sammen med Den europeiske sentralbanken og sentralbankene i eurolandene trukket opp de overordnede visjoner.⁷ I en felles uttalelse fra Kommisjonen og Den europeiske sentralbanken fra mai 2006 heter det således at: «Kommisjonen og Den europeiske sentralbanken ser SEPA som et integrert marked for betalingstjenester hvor det er effektiv konkurranse, og hvor det ikke er noe skille mellom grensekryssende og nasjonale betalinger innen euroområdet. Dette krever at alle tekniske, lovmessige og forretningsmessige hindringer mellom nåværende nasjonale markeder fjernes.»⁸

For å få til et enhetlig europeisk betalingsområde har Kommisjonen også arbeidet med et felles europeisk lovgrunnlag. Det nye EU-direktivet om betalingstjenester gir den lovmessige plattformen for et felles europeisk betalingsområde.⁹ Direktivet regulerer hvem som kan tilby betalingstjenester til publikum. Det omhandler videre rettigheter og plikter for brukere og leverandører av betalingstjenester. Direktivet vil øke konkurransen ved å åpne markedet for en ny type aktører, de såkalte «Payment institutions». Disse vil i hovedsak tilby betalingstjenester, men vil som regel måtte benytte en bank for å gjøre opp betalingene.

Direktivet er et såkalt fullharmoniseringsdirektiv. Det betyr at det enkelte land bare kan gjøre unntak fra direktivet hvis direktivteksten åpner for det. De nye reglene skal være innarbeidet og tatt i bruk i nasjonal lovgivning senest 1. november 2009. Direktivet faller inn under EØS-avtalen og vil bli innarbeidet i norsk lovgivning.¹⁰

⁵ EPC har 69 medlemmer, som dels er enkeltbanker, dels er organisasjoner for ulike bankgrupper.

⁶ Arbeidet er blant annet fulgt opp i 5 såkalte *Progress reports*.

⁷ Se for eksempel pressemelding av 12.12.2007 i forbindelse med at Payment Service Directive ble publisert i *EU Official Journal*.

⁸ Ved lanseringen av SEPA kom Den europeiske sentralbanken og Kommisjonen i en pressemelding med en felles uttalelse om den store betydningen til SEPA.

⁹ Ref. direktiv 64/2007 om betalingstjenester. Direktivet fører til endringer i direktivene 97/7/EC, 2002/65/EC, 2006/60/EC og 2006/48/EC og opphever direktiv 97/5/EC.

¹⁰ Finansdepartementet nedsatte i desember 2007 en arbeidsgruppe som innen 15. desember 2008 skal legge fram forslag til implementering av direktivet i norsk lovgivning.

¹¹ Regelverket består av «SEPA Credit Transfer (SCT) Scheme Rulebook» versjon 2.3 og «Implementation guidelines». Standardene gjelder interbanktransaksjoner. EPC har imidlertid også publisert anbefalinger for relasjonene bank-til-kunde og kunde-til-bank.

¹² Betalingsoppdrag som mottas sent på dagen vil bli behandlet som om de kom inn den påfølgende dagen.

¹³ IBAN står for International Bank Account Number, et unikt internasjonalt nummer for hver konto, og BIC står for Bank Identification Code

¹⁴ Samlet er det ca 10.500 banker i Europa (sum oppgitte medlemmer i The European Association of Co-operative Banks (4.500), European Savings Banks Group (871) og European Banking Federation (5000)).

For å utvikle de konkrete betalingsløsningene for SEPA har banknæringen ved EPC utarbeidet to planverk (*schemes*) og tre rammeverk (*frameworks*). Planverkene gir detaljerte regler for kreditoverføringer og direkte debiteringer. Rammeverkene omfatter betalingskort, kontanter og avregning og oppgjør.

Kreditoverføringer (giro)

Med kreditoverføringer menes girobetalinger hvor det er skyldner som setter i gang en betaling. Tjenesten kan benyttes for enkeltstående betalinger, massebetalinger eller gjentatte betalinger. I juni 2007 vedtok EPC grunnstrukturen for kreditoverføringer i SEPA og rutiner som må følges ved bruk av dette betalingsinstrumentet.¹¹

Den nye felleseuropeiske tjenesten for kreditoverføringer betegnes *SEPA Credit Transfer*. Denne ble tilbudt kundene (bedrifter, offentlige myndigheter og enkeltpersoner) fra 28. januar 2008.

Maksimum overføringstid for en slik betaling er tre virkedager. Fra 2012 skal dette reduseres til én virkedag. Overføringstiden starter den dagen banken mottar betalingsoppdraget.¹² Godskrivning av betalingsmottakers konto skal skje samme dag som dennes bankforbindelse mottar overføringen. Tidskritiske betalinger som skal gjennomføres i løpet av én dag, omfattes ikke av SEPA.

For norske brukere som skal foreta betaling i euro, vil tjenesten framstå nærmest som en innenlandsk nettbankbetaling. Forskjellen består i at betaler må markere at betalingen skal foretas i euro til mottaker i annet land. Overføringen må dessuten ha enkelte tilleggsopplysninger i forhold til en nasjonal betaling (BIC og IBAN)¹³. Eurobetalingen vil bli omregnet til kroner og belastet norsk brukskonto. Heller ikke kontoen til betalingsmottaker behøver å være en eurokonto.

Standardene som benyttes for disse betalingene, forenkler behandlingen. All nødvendig informasjon registreres ved starten av betalingsprosessen (for eksempel i nettbank). Deretter skjer behandlingen av transaksjonen automatisk uten manuelle operasjoner underveis.

Betaling av gebyrer for en kreditoverføring skal følge «Share»-prinsippet. Det betyr at partene i transaksjonen betaler hver sin bankforbindelse for tjenesten. Det skjer gjennom etterfølgende trekk fra kundens konto. Bankene har ikke adgang til å trekke sin godtgjørelse direkte fra beløpet som overføres.

I begynnelsen av mars 2008 har rundt 4230 europeiske banker knyttet seg til ordningen med SEPA kreditoverføringer, herav 27 banker i Norge.¹⁴ Fra star-

ten er det stort sett de store bankene som er i stand til både å sende og motta slike transaksjoner. De øvrige bankene vil i første omgang kun være i stand til å motta slike transaksjoner. I løpet av 2008 vil disse også kunne sende SEPA kreditoverføringer.

Tjenesten ivaretar i dag kun kravene til en basisløsning. Skal publikum og bedrifter ta i bruk tjenesten også for innenlandske betalinger, må løsningene være minst like gode som dagens nasjonale løsninger. Den bør derfor så snart som mulig suppleres med tilleggsfunksjonalitet, for eksempel prioritert overføring med oppgjør samme dag.

Direkte debitering (autogiro)

Den nye felles europeiske tjenesten for direkte debitering betegnes *SEPA Direct Debit*. Denne tjenesten forutsetter et felles lovgrunnlag, og vil ikke tas i bruk før det nye direktivet for betalingstjenester er implementert i hele EØS-området, 1. november 2009. Ved direkte debitering tar betalingsmottaker gjennom sin bank initiativ til en avtale om betalinger mellom betaler og seg selv. Betaler og betalingsmottaker har på forhånd blitt enige om dette. Etter at avtalen er inngått, skjer belastningene automatisk på betalers konto. Ordningen er særlig aktuell for gjentatte betalinger som abonnementer, offentlige avgifter, forsikringspremier etc. I en del land brukes slike tjenester også til engangsbetalinger.

Reglene som gjelder for betalers og betalingsmottakers rettigheter og plikter og deres forhold til sine respektive bankforbindelser er langt på vei de samme som for kreditoverføringer.

Banknæringen i Europa har laget standarder som angir hvorledes denne tjenesten skal fungere mellom bankene.¹⁵ Hovedelementene i løsningen er:

- Man skal kunne nå alle betalingsmottakere i de land/områder som omfattes av ordningen.
- Mandatet (fullmakten) for ordningen kan være på papir eller elektronisk.
- Bruk av BIC og IBAN er obligatorisk.
- Ordningen kan brukes både til gjentatte betalinger til samme mottaker og til engangsbetalinger.

Mandathåndteringen beskriver hvor mandatet ligger, altså hvem som fysisk oppbevarer det og kontrollerer det. I SEPA-løsningen ligger mandatet for kontobelasting hos kreditor (betalingsmottaker). Betaler må altså signere og sende mandatet til betalingsmottaker. Samme løsning finnes i den norske *autogiro*-ordningen. Dette er forskjellig fra den norske *avtalegiro*-løsningen, hvor mandatet oppbevares og kontrolleres av betalers

bank. Avtalegiro er den løsningen som er mest benyttet i Norge.

Den europeiske sentralbanken har gitt uttrykk for at det også for dette instrumentet gjenstår å utvikle funksjonalitet som kan gjøre ordningen enda bedre egnet. I noen land kan det være problemer knyttet til overføring av eksisterende avtaler om direkte debitering til den nye løsningen. For en del land kan det dessuten bli vanskelig å opprettholde dagens funksjonalitet. I verste fall frykter man at banker og brukere i disse landene lar være å gå over til dette betalingsinstrumentet. Sentralbanken uttrykker bekymring for om ordningen vil kunne dekke alle banker i euroområdet.

Kortbetalinger

For kort er det valgt en noe annen tilnæringsmåte enn for giroløsningene, ved at en på kort sikt etter oppstart vil benytte eksisterende løsninger, tekniske standarder og behandlingsmåter. Rammeverket for kortbetalinger (*SEPA Cards Framework*) gir et sett av prinsipper som må oppfylles for at kortholder skal kunne betale med ett kort i hele euroområdet og til samme vilkår som om betalingen ble gjennomført i det landet hvor kortet er utstedt. Bankene som deltar, skal etter rammeverket tilby kundene minst ett betalingskort som oppfyller kravene.

Butikker og brukersteder skal kunne ta imot betalinger på samme måte i alle eurolandene, og innløser¹⁶ vil kunne konkurrere om å tilby sine løsninger i hele euroområdet. De foreslåtte prinsippene må følges. For kortløsningene i SEPA gjelder bl.a. følgende:

- Kort som er utstedt av en finansinstitusjon, skal kunne benyttes på alle betalingsterminaler i SEPA-området.
- For at ulike kortløsninger skal fungere teknisk i forhold til hverandre,¹⁷ baseres løsningen på bruk av chip-kort som tilfredsstillers EMV-standard¹⁸.
- For alle transaksjoner skal det brukes PIN-kode.

Dette vil legge forholdene til rette for større konkurranse mellom institusjoner som behandler korttransaksjoner.

I dag er dette markedet totalt dominert av VISA og MasterCard. Den europeiske sentralbanken anbefaler sterkt at det etableres debetkortløsninger basert i Europa.¹⁹ Begrunnelsen for dette er blant annet at de fleste landene i EU har nasjonale kort som er effektive og har lave kostnader. Det vil være et tap hvis disse opphører og en får en mindre effektiv SEPA-løsning.

¹⁵ «SEPA Direct Debit Scheme (SDDS) Rulebook», versjon 2.3 og «Implementation guidelines».

¹⁶ Banken til brukerstedet kalles ofte innløser.

¹⁷ Dette betegnes ofte som «interoperabilitet».

¹⁸ EMV-standarder er utarbeidet av Eurocard, Mastercard og Visa.

¹⁹ I en pressemelding fra 7.11.2007 meldte seks europeiske systemer for betalingskort at de hadde slått seg sammen til «Euro Alliance of Payment Schemes» (EAPS) med mål å etablere et felleseuropeisk kortopplegg (deltakere fra Italia, Tyskland, Belgia, Spania, England og Portugal). Det er for tidlig å si hva dette initiativet vil føre til. Det eksisterer også andre initiativ for europeiske kortløsninger.

For at nasjonale kortløsninger skal kunne tilfredsstillere kravene i SEPA på kort sikt, er det en løsning at to eller flere kortselskaper bruker samme fysiske kort, såkalt *co-branding*. Den europeiske sentralbanken oppfordrer derfor eiere av kortsystemer som ikke tilfredsstiller SEPA-kravene om å være villige til å ha med på sine kort også andre kortløsninger, som tilfredsstiller kravene. På denne måten vil nye kortløsninger få større spredning i Europa. På nasjonalt nivå anbefales det ikke at den nasjonale løsningen blir automatisk preferert, når samme fysiske kort har flere kortløsninger, men at valget av kortløsning avgjøres av brukersted eller kortholder.

Den europeiske sentralbanken og sentralbankene i eurolandene støtter arbeidet som næringen gjør med standardisering av kortløsninger. Standardiseringsløsningene for sikkerhet og oppkobling mellom ulike parter anbefales å være obligatoriske, fordi dette er avgjørende for at kortbruken skal øke i flere land. Fastsettelse av standarder er viktig for innføringen av SEPA.²⁰ Definerings av alle nødvendige standarder bør derfor skje så raskt som mulig.

Kontanter

Euro er i dag i bruk i 15 EU-land, og kontanter er en del av SEPA. Banknæringen i Europa ønsker at kontantbruken i euroområdet blir redusert, og peker på at det vil føre til store innsparinger for samfunnet dersom betalingskort i sterkere grad overtar for kontanter.²¹ Bankene har også vært misfornøyde med sentralbankenes håndtering av kontanter i euroområdet. Næringen har derfor utarbeidet et sett av anbefalinger for å redusere kostnader og fremme effektivitet i kontanthåndteringen.²² Dette rammeverket kalles *Single Euro Cash Area Framework (SECA)*²³.

I februar 2007 fastsatte sentralbankene i eurolandene retningslinjer for hvorledes kontanthåndteringen skal være på mellomlang sikt. Selv om en ikke tar sikte på den samme løsningen i alle landene, vil en arbeide for en del generelle løsninger. Disse går blant annet ut på at det skal være mulig for banker å benytte tjenester fra sentralbanker utenfor hjemlandet (det kan for eksempel være aktuelt hvis avstanden er kortere over grensen). Det skal også være anledning for bankene til å ha et lager av overskuddskontanter i sentralbanken.

På lengre sikt skal de nasjonale sentralbankene samordne virksomheten slik at bankene får like vilkår uten hensyn til hvilken sentralbank de benytter for kontant-tjenester.

Videreutvikling av funksjonaliteten til SEPA-instrumentene

Europeisk banknæring arbeider også med felles europeiske løsninger for betaling på nett og via mobil innenfor rammen av SEPA-samarbeidet. Disse løsningene kalles e-SEPA. Som et ledd i arbeidet med å utvikle betaling via mobil skal det startes opp forhandlinger mellom europeisk banknæring og fellesorganet til mobilindustrien.

Det vil i første rekke være kundene som bestemmer hvor raskt og i hvilket omfang de nye tjenestene vil innføres. Erfaringsmessig tar det noe tid fra en løsning er lansert til den benyttes av de fleste brukerne. En regner med at e-SEPA tas i bruk i perioden 2012 til 2015. Deretter forventes det at e-faktura, bruk av mobiltelefonen til betalinger og e-handel innen SEPA-strukturen vil få en stadig mer utbredt bruk.

Infrastruktur

I de nasjonale betalingsløsningene har det kun vært innenlandske banker som har deltatt. Det har også vært slik at det bare har vært de innenlandske betalingsløsningene og avregningsentralene som har vært en del av infrastrukturen. Infrastruktur vil her si alle prosedyrer og systemer som benyttes for å foreta avregning og oppgjør.

En viktig forutsetning for at de nye betalingsløsningene i SEPA skal fungere, er imidlertid at alle banker kan knyttes til løsningene («*reachability*»). Det er derfor utarbeidet et sett med krav for at de ulike avregnings- og oppgjørsordningene skal kunne kommunisere med hverandre («*interoperability*»). For bankene betyr dette at de på en enkel måte kan gå fra en tilbyder av infrastruktur-tjenester til en annen.

I januar 2007 offentliggjorde EPC et rammeverk for utvikling av avregnings- og oppgjørsløsninger i SEPA. Rammeverket setter opp langsiktige mål for europeisk infrastruktur, slik at denne blir åpen for alle bankene, enten som direkte deltakere eller gjennom avtaler med direkte deltakere.

I sin femte Progress Report kommer Den europeiske sentralbanken med fire prinsipper for fremtidig utvikling i europeisk infrastruktur. Disse kravene/prinsippene, som går lenger enn EPCs rammeverk, omfatter tekniske forhold, hvordan systemene skal fungere i forhold til hverandre og tilgjengelighet.

Ut fra effektivitetshensyn er det viktig at næringen arbeider mer med standardisering for den delen av verdikjeden som omfatter kunde-til-bank. På denne måten kan bankene blant annet imøtekomme brukernes ønske om større grad av automatisering (*straight through processing*). For å kunne tilby fremtidsrettede løsninger

²⁰ Dette pekes det også på i en utredning fra Bank of America, «*SEPA – A catalyst for corporate change*», oktober 2007. I utredningen pekes det bl.a. på de endringer som må skje i nasjonale løsninger for kortlesere og kassesystemer med mer for at SEPA-løsningen kan prosesseres på en sikker måte.

²¹ Dette fremgår blant annet på EPCs hjemmeside under beskrivelsen av SECA, hvor det står: «The objective is to encourage consumers and merchants to migrate to payment cards and electronic transfers with considerable savings for society.»

²² Jf. «Public letter concerning progress of the SEPA programme» fra EPC til Den europeiske sentralbanken datert 9. mars 2007.

²³ «*Single Euro Cash Area Framework*», versjon 2.0 datert 8.3.2006.

²⁴ UNIFI (ISO 20022) XML-standardene.

og ha mulighet for fremtidig innovasjon er det viktig at infrastrukturen i SEPA bygger på standarder som understøtter dette.²⁴ Den europeiske sentralbanken understreker også sterkt betydningen av en større bruk av IBAN og BIC. Dette er viktig for at betalinger skal komme til rett konto i riktig bank. Den europeiske sentralbanken etterlyser også en fellesløsning for konvertering av nasjonale kontonumre til IBAN og BIC og en mer brukervennlig kontonummerløsning enn dagens IBAN.

Standardisering er også viktig for sikkerhetsløsningene. Særlig sentralt er dette for nettbankløsninger og kortbetalinger. Utviklingen av dette kan ikke helt overlates til den enkelte bank. Den europeiske sentralbanken mener derfor det bør settes opp kriterier for beste praksis på området.

Konsekvenser av SEPA

Den europeiske sentralbanken har foretatt en studie²⁵ av de økonomiske virkningene av SEPA for europeiske banker. Studien konkluderer for det første med at SEPA vil øke konkurransen i banknæringen, idet de nasjonale grensene ikke lenger får noen betydning. For det andre vil SEPA føre til lavere kostnader i behandlingen av betalingstransaksjonene på grunn av stordriftsfordeler og bruk av mer effektive betalingsløsninger.

For brukerne vil SEPA-produktene på sikt føre til raskere, billigere og bedre tjenester. Det blir ikke nødvendig å skille mellom betalinger innen eget hjemland og betalinger til andre land. En konsekvens kan bli at forbrukere og bedrifter kun trenger én konto som dekker hele euroområdet. På denne måten vil for eksempel bedrifter kunne styre sin likviditet mer effektivt.

På kort sikt, det vil si i perioden hvor gamle løsninger eksisterer sammen med SEPA, vil kostnadene øke, uten at inntektene går opp. Overgangsperioden bør derfor gjøres så kort som mulig.

I en rapport fra høsten 2007 vurderer Cap Gemini m.fl. utsiktene for SEPA de første driftsårene.²⁶ Det fremholdes at banknæringen vil stå overfor store utfordringer i form av nye reguleringer, økt konkurranse, teknologiske endringer og endrede behov fra kundene. Dette vil bety et press på priser og fortjenestemarginer. Dette fører igjen til at bankene må finne sin rolle i det nye markedet. I rapporten pekes det på at bankene enten kan velge å være en lavkostleverandør av tjenestene, operere i et nisjemarked overfor spesielle kundegrupper eller satse på å være en ledende leverandør av tjenestene. For å være i den siste gruppen hevdes det at banken må behandle minst 5 milliarder transaksjoner pr år.²⁷ Her påpekes også viktigheten av at bankene så

raskt som mulig får en tilstrekkelig «kritisk masse» av betalingstransaksjoner over på SEPA-tjenestene. For bankene er det viktig at kritisk masse oppnås raskt, idet det er en nøkkelfaktor for å holde kostnadene nede. Beregninger viser at bankenes inntekter fra betalingsformidling vil bli redusert. Undersøkelsen viser også at nærmere 60 prosent av bankene planlegger å utkontraktere betalingsaktivitetene i løpet av de neste 5 årene. Nærmere 70 prosent planlegger å flytte behandlingen av betalingstransaksjonene til lavkostland.

For avregnings- og oppgjørssentraler vil SEPA føre til økt konkurranse, siden tidligere til dels monopoliserte, nasjonale markeder åpnes opp for nye aktører. En konsekvens av dette, som det allerede finnes flere eksempler på, er at det inngås strategiske allianser og at det foretas oppkjøp og fusjoner. På denne måten kan stordriftsfordelene ved systemene utnyttes i enda større grad.

SEPA og Norge

Norske banker deltar i SEPA-arbeidet. Det anses som viktig i konkurransesammenheng at bankene kan tilby SEPA-baserte tjenester til sine kunder. Det er etablert et eget forum i næringen for å holde bankene orientert om SEPA og bidra ved implementeringen av produktene i norske banker. Man vil følge et opplegg for innføring som er valgt i mange europeiske land. De største bankene vil fra starten både sende og motta transaksjoner. De minste bankene vil innledningsvis kun motta, men vil i løpet av 2008 også kunne sende slike eurotransaksjoner.

Norsk banknæring vedtok våren 2007 å slutte seg til avtaleverket om «SEPA Credit Transfer». Norske banker er nå i en prosess med å inngå de nødvendige tilslutningsavtaler. I løpet av første halvår 2008 forventes det at mer eller mindre alle norske banker vil ha inngått disse avtalene. Bankene vil være knyttet opp mot avregningssentralen «EBA Step2»²⁸ for avregningen av disse transaksjonene og videresending til oppgjør. Infrastrukturen vil således være slik den er i dag, men formatene som benyttes, vil være nye. Før bankene slutter seg til, vil det bli gjennomført testprosedyrer i regi av den enkelte bank. For publikum vil denne overgangen som nevnt ikke medføre store endringer.

Når det gjelder SEPA kortbetalinger vil norske banker tilby produkter fra VISA og MasterCard, som begge oppfyller kravene i rammeverket for kort.

Utviklingen i Europa vil også få konsekvenser for den norske infrastrukturen. BBS (Bankenes BetalingsSentral) har gått inn i en allianse med danske Payment Business Services (PBS).²⁹ I Sverige har Bankgirot innledet et samarbeid med engelske Vocalink.³⁰ En utvikling mot

²⁵ Schmiedel (2007): *The economic impact of the Single Euro Payments Area*.

²⁶ «World Payments Report», Cap Gemini, ABN-AMRO og EFMA september 2007.

²⁷ Summen av alle giro- og korttransaksjoner i Norge i 2006 var til sammenligning i underkant av 1,4 milliarder transaksjoner (Jf. Norges Bank Årsrapport om betalingssystem 2006).

²⁸ Dette er en avregningssentral opprettet av europeiske banker som norske banker allerede er knyttet opp i mot.

²⁹ BBS og PBS har opprettet selskapet NETS (Northern European Transaction Services). I pressemeldingen som ble sendt ut i forbindelse med opprettelsen, pekes det bl.a. på den konsolidering og restrukturering som finner sted i det europeiske kortmarkedet.

³⁰ I en pressemelding fra BGC (Bankgirocentralen) 10. oktober 2007 heter det bl.a. om avtalen at den betyr (her oversatt til norsk): «Et partnersamarbeid som innebærer stordriftsfordeler som gir banker og bedrifter billigere betalinger. Samarbeidet innebærer også at BGC kan tilby et bredere produkttilbud samt raskere levering av nye produkter og til lavere kostnad. Det innebærer også at det svenske bankgirosystemet kan håndtere alle typer valuta. Samarbeidet tilsikter å omfatte hele bankgirosystemet og de betalingsprodukter som finnes der, for eksempel Autogiro. BGC kommer til å ha samme rolle og ansvar som i dag i forhold til de svenske bankene, bedriftene og myndighetene.»

større enheter vil trolig fortsette. Effektiv drift krever store volumer. Det er ikke mulig å si noe i dag om hva som vil skje med de nasjonale, norske løsninger på litt lengre sikt.

I utgangspunktet står en i Norge fritt til å beholde nåværende løsninger og videreutvikle disse. I den grad nye norske løsninger baseres på løsningene som blir valgt i Europa, vil imidlertid dette over tid forenkle en nærmere tilknytning av den norske infrastrukturen til den som etableres i euroområdet.

Videre utfordringer for SEPA

SEPA har ennå ikke funnet sin endelige form. Selv om mange europeiske banker fra januar 2008 ble i stand til å sende og motta SEPA-transaksjoner, nøler likevel mange brukere med å ta i bruk SEPA. Dette har sammenheng med at det i mange europeiske land finnes effektive nasjonale betalingssystemer, og at de grensekryssende transaksjonene er relativt begrenset i antall. Kundene i de enkelte land har derfor få insentiver til å skifte.

I arbeidet med å innføre SEPA har eurolandene laget nasjonale planer for implementering. Innholdet i planene varierer mye. En viktig parameter i disse planene er hva landene oppfatter som nivået for kritisk masse. I en analyse i «World Payments Report 2007» kommer en til at kritisk masse for kreditoverføringer og direkte debiteringer ligger mellom 61 prosent og 89 prosent av antall transaksjoner i de landene som er vurdert. Kritisk masse anslås å bli nådd i løpet av 2011 eller 2012.

Både banknæringen, Den europeiske sentralbanken og sentralbankene i eurolandene legger imidlertid vekt på å få til en rask overgang til SEPA. Særlig viktig er det å få store offentlige aktører³¹ (pensjonsutbetalinger, innbetaling av offentlige avgifter, betaling for elektrisk kraft etc.) og storbedrifter over til SEPA-tjenestene. Banknæringen har kritisert de politiske myndighetene for at de i liten grad har bidratt til at offentlige inn- og utbetalinger raskt blir flyttet over til de nye tjenestene.

I rapporten pekes det ellers på flere forhold som gjør at bedrifter og næringsliv er noe tilbakeholdne med å ta i bruk SEPA. Bedriftene mener for det første at det nye betalingsdirektivet først må innarbeides i nasjonal lovgivning. Dernest må det arbeides videre med standarder for sikkerheten i systemene og med tilleggsfunksjonalitet. Videre er det viktig at prisene ikke øker for de samme tjenestene. Økt effektivitet burde føre til lavere priser, mener bedriftene. Det er avslutningsvis påkrevd å få satt en endelig dato for når SEPA-instrumentene er eneste mulighet for betaling.

For bankene er en rask overgang til SEPA et spørsmål om kostnader. Det dyrt å opprettholde både eksisterende struktur og SEPA. Bankene vil også kunne oppleve at konkurransesituasjonen fører til et press på inntektene.

En stor utfordring vil også være arbeidet med felles europeiske kort for betaling med direkte belastning av bankkonto (debetkort). Det er en rekke debetkortsyste-

mer i Europa, men de er ikke kompatible. Hver for seg har disse systemene en høy grad av kundetilfredshet. På brukerstedene er det også en avventende holdning til et nytt opplegg for kortbetalinger.

Det gjenstår derfor uløste problemer og store utfordringer før SEPA er den eneste løsningen for eurobetalinger i Europa.

Referanser

- Bundesverband deutscher Banken (2007): *Uniform Payment Instruments for Europe*, Berlin, juli 2007
- Cap Gemini (2007): *SEPA: potential benefits at stake*. Rapport skrevet på oppdrag av Kommisjonen, Utrecht, høsten 2007
- Cap Gemini, ABN AMRO og EFMA (2007): *World Payments Report - 2007*, London, september 2007
- Euro Banking Association (2007): *Banks Preparing for SEPA*, Paris, januar 2007
- European Central Bank (2006a): *Towards a single euro payments area*. Fourth progress report, Frankfurt am Main, februar 2006
- European Central Bank (2006b): *The Eurosystem's view of a SEPA for cards*, Frankfurt am Main, november 2006
- European Central Bank (2007): *Single Euro Payments Area (SEPA) From Concept to Reality*. Fifth Progress Report, Frankfurt am Main, juli 2007
- European Payments Council (2006): *SEPA Card Framework, version 2.0*, Brussel, mars 2006
- European Payments Council (2007a): *Framework for the evolution of the clearing and settlement of payments in SEPA, including the principles for SEPA scheme compliance and re-statement of the PE-ACH concept*, Brussel, januar 2007
- European Payments Council (2007b): *Making SEPA a reality*, Brussel, april 2007
- European Payments Council (2007c): *SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook, version 2.3*, Brussel, juni 2007
- European Payments Council (2007d): *SEPA Direct Debit Scheme Rulebook, version 2.3*, Brussel, juni 2007
- European Union (1999): *Financial Services: Implementing the framework for financial markets: Action Plan*, Brussel, mai 1999
- H. Maillard, J. Vermeulen (2007): «The Single Euro Payments Area: SEPA», *Economic Review II*, Belgian National Bank, Brussel, september 2007
- Norges Bank (2006): *Årsrapport om betalingssystem 2006*, Oslo, mai 2007
- Schmiedel, Heiko (2007): *The Economic Impact of the Single Euro Payment Area, Occasional Paper Series No 71*, august 2007
- The Banker (2007): *SEPA is not the final word on liquidity*, London, oktober 2007

³¹ *World Payments Report* viser til at offentlig sektor i Europa står for omkring 29 % av kreditoverføringene og de direkte debettransaksjonene.